

ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΧΡΟΝΟΛΟΓΗΣΕΙΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ
ΜΟΛΥΒΔΟΒΟΥΛΛΩΝ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ

Ὡς γνωστόν, κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους τὸ πλεῖστον τῆς Θράκης περιλαμβάνετο εἰς τὸ θέμα τῆς Μακεδονίας, μικρὸν δὲ τμήμα αὐτῆς ἀπετέλει τὸ κυρίως θέμα τῆς Θράκης. Αἱ πόλεις Ἀδριανούπολις, Φιλιππούπολις, Αἴνος, Διδυμότειχον, Χριστούπολις, Περιθεωρίον ἢ Ἀναστασιούπολις, Τραϊανούπολις, Μάκρη, Μοσσηνόπολις, Πρόβατον, Μεσημβρία, Δεβελτός, Ζαγορά, Δορύστολον, Ὀδησσόπολις, Τύρνοβον, Κρέμνον, Περσθλάβα, Πολύβοτος, Ῥούσιον, Κύψελλα, Βουλγαροφύγιον, Ἄπρος, Γάνος, Ἐξαμίλλιον, Μάδυτος, Περίστασις καὶ Καραβιζύη περιλαμβάνοντο εἰς τὸ θέμα Μακεδονίας. Εἰς

τῶν δὲ ἀνωτέρω θεμάτων περιλαμβάνονται πολὺ ἀριθμὸς μολυβδόβουλλαι, εἰς τὰς πλεῖστα ἐδημοσιώθησαν ὑπὸ Μορδμάν, Schlumberger, Κουκουλοπούλου. Πολλὰ ὅμως εἰς μολυβδόβουλλαις εὗρηται διὰ ἐπιφανείων καὶ ἐκείνων προσκομίσαι ἀκριβέστα παρονόμια σφαιρίδια εἰς τὴν ἀνάγνωσιν εἰς ἐπιγραφαῖς, εἰς τὴν χρονολόγησιν αὐτῶν.

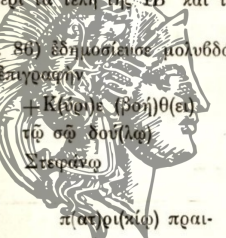
τὰ γνωστὰ μολυβδόβουλλα μητροπολιτῶν Φιλιππουπόλεως ὑπάρχει μόνον τὸ ὄνομα τῆς πόλεως, ἄνευ ἄλλης τινὸς προσθήκης, οὐδέποτε δὲ οἱ μητροπολίται Φιλιππουπόλεως ἐπιτιλοφοροῦντο Ῥωμανίας διὰ τὴν δικαιολογεῖται ἡ προσθήκη αὕτη. Τοῦτο ἄλλως τε συμβαίνει εἰς πάντα τὰ βυζαντιακὰ μολυβδόβουλλα ἐπισκόπων, ἀρχιεπισκόπων καὶ μητροπολιτῶν, ἐν οἷς μόνον τὸ ὄνομα τῆς πόλεως, ἧς ἦσαν ποιμένες ἀναγράφεται. Σπανιώτατα δὲ τίθεται πληρέστερος ὁ τίτλος τοῦ μητροπολίτου, ὡς ἐπὶ παραδείγματι Ἰσαὰκ ἀρχιεπίσκοπος Ἐφέσου ὑπέριμος καὶ ἔξαρχος πάσης Ἀσίας. Διὰ τοῦτο ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τῆς ὀπισθίας ὄψεως τοῦ μολυβδοβούλλου τοῦ μητροπολίτου Ἰωάννου οἱ δύο τελευταῖοι στίχοι ΦΙΛΙΠ — ΡΩΜ ἐσφαλμένως ἀνεγνώσθησαν ὑπὸ τοῦ Schlumberger Φιλίπ(πουπόλεως) Ρωμ(ανίας). Ὡς συχνότατα συμβαίνει εἰς τὰ βυζαντιακὰ μολυβδόβουλλα, τὰ γράμματα τῶν ἐπιγραφῶν αὐτῶν, πιεζόμενα ἢ φθειρόμενα, ὡς ἐκ τῆς μαλακότητος τοῦ μολύβδου, παραμορφοῦνται καὶ εἶναι δυνατόν τὰ ἐπιγραφῶν αὐτῶν ἄλλα εἶναι ἄλλου. Δὲ δυνατὸν εἶναι τῶν

Ἐπιτομὴ περιλήψεως τῆς ἐπιτομῆς τοῦ Μορτμμαν εἰς τὸ τέλος τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας, ἀλλὰ παρατηρεῖ παραδόξως ὅτι ὁ κτήτωρ αὐτοῦ Νικητῆς ἴσως εἶναι ὁ ἱστορικός Νικητῆς Χωνιάτης, ἀδελφὸς νεώτερος τοῦ κλεινοῦ τῶν Ἀθηνῶν μητροπολίτου Μιχαὴλ Ἀκομινάτου τοῦ Χωνιάτου. Τὴν ὑπόθεσιν δὲ ταύτην στηρίζει ὁ Μορτμμαν εἰς τὸ γεγονός ὅτι ὁ Νικητῆς Χωνιάτης ἔφερε τὰ ὄφρνια ἐπὶ τῶν κρίσεων, προκαθήμενος τοῦ κοιτῶνος καὶ ἀρχῶν τοῦ θέματος Φιλίππουπόλεως. Ἀλλὰ δύναται τις νὰ παρατηρήσῃ ὅτι τὰ ὄφρνια τὰ ἀπαντιῶντα εἰς τὸ ἀνωτέρω μολυβδόβουλλον δὲν εἶναι τὰ αὐτὰ πρὸς τὰ ὄφρνια τοῦ ἱστορικοῦ Νικητῆ Χωνιάτου, ἔπειτα ἀφοῦ τάσσει ὁ Μορτμμαν τὸ μολυβδόβουλλον χρονολογικῶς εἰς τὸ τέλος τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας, ἦτοι εἰς τὰ μέσα τῆς ΙΑ' ἑκατονταετηρίδος, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὸν ἱστορικὸν Νικητῆ Χωνιάτην, ἀκμάσαντα κατὰ τὸ τελευταῖον τέταρτον τῆς ΙΒ'. Καὶ ὅτι μὲν τὸ μολυβδόβουλλον δὲν δύναται νὰ εἶναι μεταγενέστερον τοῦ δευτέρου ἡμίσεως τῆς ΙΑ' ἑκατονταετηρίδος, ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν συντομογραφικῶν τῶν πλείστων λέξεων καὶ ἐκ τῆς συγκρίσεως αὐτοῦ πρὸς ἄλλα μολυβδόβουλλα τοῦ αὐτοῦ τύπου ὧν τοὺς κτήτορας γνωρίζομεν ἀσφαλῶς καὶ ἐξ ἄλλων πηγῶν. Ἀλλὰ, πλὴν τούτου, κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἱστορικοῦ Νικητῆ Χωνιάτου, ἐπεκράτουν γενικῶς, πλὴν σπανίων ἐξαιρέσεων, αἱ ἔμμετροι ἐπιγραφαὶ εἰς στίχους τριμέτρους λαμβικούς δωδεκασυλλάβους ἢ καὶ εἰς στίχους πολιτικούς, ἐπομένως ἔδει ν' ἀναμεινόμεν τοιαύτην ἐπιγραφὴν εἰς τὸ μολυβδόβουλλον αὐτοῦ, ὡς παρατηρεῖται εἰς τὸ περιωθὲν μολυβδόβουλλον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Μιχαὴλ Ἀκομινάτου τοῦ Χωνιάτου, μητροπολίτου Ἀθηνῶν περὶ τὰ τέλη τῆς ΙΒ' καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΓ' ἑκατονταετηρίδος.

Κ. Μ. Κουδου
ἐπιτομὴ:
Ἀρχαίων
ἑλληνικῶν
ἐπιγραφικῶν
Γλωσσικῶν
Θυγατρὶς
τ. Β'. 1936
σ. 220-221

5. Ὁ Μορτμμαν (ἐν. ἀν. σελ. 84) ἐδημοσίωσεν μολυβδόβουλλον ἔχον ἐπὶ μὲν τῆς ἐμπροσθίας ὄψεως τὴν ἐπιγραφὴν

Κ Ϟ Ρ Θ'
τ ω Ϟ Δ Ϟ'
C T E Φ A N ω

+ Κ(α)Ϟε (β)Ϟη(ε)
(τ) ω Ϟ δ(α)Ϟω
Στέφανω

Ἐπὶ δὲ τῆς ὀπισθίας

Π Ρ Ι Π Ρ Α Ι
Π Ο C I T ω
Ρ ε C T H
Σ Π Ρ Α Ι T ω
Ρ Ι Μ Α Κ ε Δ Ο
Ν Ι Α C Σ Α Δ Ρ Ι Α
Α Ν Ϟ Π Ο Λ Ε
ω C

π(α)τ(ρ)ικ(α) πρ(αι)-
πο(ι)τ(ω)
βέ(σ)τ(η)
καὶ πρ(α)ί(τ)ω-
ρ(ι) Μ(α)κεδο-
ν(ί)α καὶ Ἀδρι-
ανουπόλε-
ω C

Τὸ μολυβδόβουλλον τοῦτο ὁ Μορτμμαν θέτει πιθανῶς εἰς τὴν ἐποχὴν Ἰσαακίου Κομνηνοῦ, ὑποθέτει δ' ὅτι ὁ κτήτωρ αὐτοῦ εἶναι ἴσως Στέφανος ὁ σεβαστοφόρος, ὃν ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος ὁ Μονομάχος ἔταξεν ὡς ἀρχηγὸν τῆς στρατιᾶς ἣν ἐξαπέστειλε κατὰ τοῦ στρατηγοῦ Γεωργίου Μανιάση, ἐν ἔτει 1043, ὁπότε οὗτος στασιάσας ἐπῆρχετο κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἡ ὑπόθεσις αὕτη τοῦ Μορτμμαν εἶναι ἀστήρικτος, διότι οὐδεμία μαρτυρία ὑπάρχει ὅτι ὁ Στέφανος ὁ σεβαστοφόρος διετέλεσε πρ(α)ί(τ)ωρ Μακεδονίας καὶ Ἀδριανουπόλεως. Ἡ ἀπλὴ ὁμωνυμία ἱστορικῶν προσώπων πρὸς ἄλλα ἐμφανιζόμενα εἰς τὰς ἐπιγραφὰς τῶν μολυβδοβούλλων οὐδεμίαν βεβαιότητα περιέχει διὰ τὸν ταυτισμὸν αὐτῶν, ἐφ' ὅσον δὲν ὑπάρχουσι καὶ ἐξ ἄλλων πηγῶν μαρτυρία καθιστῶσαι ἀσφαλῆ τὸν ταυτισμὸν τοῦτον. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἄλλη ὑπόθεσις τοῦ Μορτμμαν ὅτι τὸ μολυβδόβουλλον ἀνήκει εἰς τὴν ἐποχὴν Ἰσαακίου τοῦ Κομνηνοῦ οὐδεμίαν παρουσιάζει πιθανότητα, διότι ἡ βασιλεία Ἰσαακίου τοῦ Κομνηνοῦ διήρκεσε δύο περίπου ἔτη (Σεπτέμβριος τοῦ 1057—τέλη τοῦ 1059)· ἀλλ' εἰς τόσον βραχὺ χρονικὸν διάστημα δὲν εἶναι δυνατόν νὰ περιορίσωμεν τὴν χρονολόγησιν τῶν μολυβδοβούλλων τοῦ ἀνωτέρω τύπου, ἀφοῦ ἐξ ἀσφαλῶν καὶ ἀναμφισβητήτων τεκμηρίων ἐξάγεται ὅτι ἡ κατηγορία αὕτη ἐπεκράτει καθ' ὅλην τὴν ΙΑ' ἑκατονταετηρίδα, ἀλλ' ἐν μεγαλύτερῃ ἀναλογία κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισίον αὐτῆς

3. Ὁ Mordtmann (ἐν. ἄ. σελ. 91) ἐδημοσίευσεν μολυβδοβούλλον ἐχόν ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας ὄψεως προτομὴν τοῦ ἁγίου Νικολάου καὶ ἐπὶ τῆς ὀπισθίας τὴν ἐπιγραφὴν :

· Λ Α Χ Ι Σ Τ ·

· Η Τ Ρ Ο Π Ο

Λ Ι Τ ' Φ Ι Λ Ι ·

Ρ Σ Ρ Ο Λ '

ω ς

ἐ]λαχίστ[φ

μητροπο-

λίτ(η)Φιλι[π]-

πουπολ(ε)

ως

Ὁ Mordtmann τάσσει χρονολογικῶς τὸ μολυβδόβουλλον εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν Κομνηνῶν, ἐρωτᾷ δὲ μήπως ὁ κτήτωρ αὐτοῦ εἶναι ὁ μητροπολίτης Φιλιππουπόλεως *Μέγιστος*, ὅστις ἐκ μετριοφροσύνης ἐχάραξε ἐν τῷ μολυβδοβούλλῳ τὸ ὄνομα Ἐλάχιστος. Ἡ σκέψις αὕτη τοῦ Mordtmann εἶναι ὅλως ἀστήρικτος, ὡς παρετήρησεν ἤδη καὶ ὁ Schlumberger (Sigilographie σελ. 116), διότι εἶναι γνωστὸν ὅτι εἰς πολλὰ μολυβδόβουλλα μετὰ τὸ ὄνομα τοῦ ἀρχιερέως τίθεται *ελάχιστος* ἢ *ἐπιτελής* ἢ *ταπεινός*. Ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι ἐν τῷ ἀνωτέρῳ μολυβδοβούλλῳ ἡ ἐπιγραφὴ τῆς ὀπισθίας ὄψεως εἶναι ἑλλιπής, τῶν δύο πρώτων στίχων αὐτῆς εἴτε γενομένων ἐπιτήλων ἐκ φθορᾶς, εἴτε διότι τὸ πέταλον τοῦ μολύβδου μὴ προσαρμοσθὲν ἀκριβῶς εἰς τὰς δύο λαβίδας τοῦ βουλωτηρίου ἀφῆκεν ἐκτὸς τοὺς δύο πρώτους στίχους. Οἱ στίχοι οὗτοι θὰ περιεῖχον ἀσφαλῶς τὸ στερεότυπον Κ Ε ἢ Θ Κ Ε Ρ Ο Η Θ Ε Ι καὶ μετ' αὐτὰ τὸ ὄνομα τοῦ μητροπολίτου. Ἐν συνεχείᾳ δὲ ἔπονται οἱ σφραζόμενοι στίχοι

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ